A „népművész" Anna Margit

Néray Katalin

Anna Margit: Mézeskalács huszár (Fotó: Kovács F.)

Anna Margit kiállítása a Helikon Galériában reméljük, hogy előzetese annak a nagyobb, összefoglaló jellegű tárlatnak, amely 1968-as utolsó önálló kiállítása óta ugyancsak esedékes. A mostani kis kollekció az utóbbi két esztendő terméke. Az anyagot kitűnően válogató és rendező Frank János azonban – igen helyesen – „becsempészte" Anna Margit két 1948-ból származó Európai-iskolás képét is. Mit jelent a Bábu és a Piros masnis fej az új művek szempontjából?

Igen egyszerű és logikus magyarázat volna, ha csak arra szolgálna, hogy az Európai Iskola tagjaként ismert Anna Margitot jelezze a tárlatlátogató számára. Ez azonban nem elég. Sokkal valószínűbb, hogy a rendezés meg akarta mutatni, vissza akarta vetíteni a múltba a mai Anna Margit művek szimbolikáját, meg akarta mutatni, hogy a látszólagos stílusváltozás, a harsányabb színek, a folklór nyersebb és őszintébb formavilága és költői igazsága régebben sem volt idegen a művész számára.

Ouevre-jén végigtekintve mindvégig megtaláljuk a jelképek, jelmezek, maszkok, bohócok, kortalan történelmi korban élő, esett, komikus, tragikus és kiszolgáltatott figurák jelenlétét, melyek furcsa álomvilágban élnek, abban a szürrealista álomvilágban, mely közvetlenül Gulácsy Naconxypan-ja mellett terül el. Bohócok, eszelős kalapokat viselő borzas hajú nők, szecessziósan sápadt és felcicomázott alakok játékosan groteszk helyzetekbe keverednek képein, és ezektől már csak egy lépés a falusi vásárok és búcsúk, ünnepre feldíszített templomok harsány kavargása, és ezektől ugyancsak egy lépés a giccs.

Hallatlanul vonzódik az ormótlan vásári bábukhoz, a kedvesen ordenáré mézeskalácsokhoz, a falusi házak olcsó szentképeihez, a fülledt, liliomos oltárokhoz, a préselt képekhez és falusi fényképészek agyonretusált családi fotóihoz, és megbocsátóan viselkedik a giccsel szemben. Persze nem a gombolyító cicáknak, üvöltő szarvasoknak és az olajfák hegyén ülő Krisztusoknak enged bejárást művészetébe, hanem a „jó giccsnek", annak, amely engedelmeskedik a naív díszítőkedvnek, megfér az igazi dolgokkal, kissé avítt kedvességével az eltűnt paraszti világnak egy kissé szecessziós, nosztalgikus, ugyanakkor eleven változata. (Gross Arnold ugyanezt teszi a századvégi városi élet és technika bonyolult és esetlen rekvizitumaival.)

Anna Margit látszólag vásári szentképeket fest, ezeket azonban a humor, a szeretetteljes irónia és az áhítat mögül leselkedő igencsak profán életöröm alkalmatlanná teszi bármilyen vallási funkció betöltésére. A képek együgyű bája nem azt jelenti, hogy a művész most valamiféle neo- vagy álnaiv festő akarna lenni. Minden amit csinál, hallatlanul őszinte, és ez az őszinteség teljesen nyilvánvaló, lefegyverző, egyéni. Aki semmit sem tud róla, az sem gondolhatja, hogy autodidakta parasztfestővel van dolga, ugyanakkor nem csinál romantikus, az eltűnt paraszti életen busongó és a nép életével külsőségeiben azonosuló képeket sem.

Belülről értette meg a folklór szerkesztési logikáját és azonosult vele. Az a kevés distancia, ami megmaradt, az a művész és az ábrázolt világ természetes distanciája, ezért tud újat és igazat mondani régi eszközökkel. Abban, hogy ez nem lett modoros népiesség, minden bizonnyal döntő része van a szentendrei indíttatásnak, melyben Ámos oldalán része volt, annak a szentendrei sajátos szürrealizmusnak, melynek legjobbjai: Vajda, Bálint, Korniss, Ámos, Szántó Piroska.

Anna Margit művészetében sem véletlen vonzódásról van szó, amikor a harsány, köznapi és kissé ízléstelen-ismerős dolgok visszaköszönnek a képeiről. A valódi préselt angyalok és elsővilágháborús katonaképek, üvegalatti hervatag virágcsokrok, szalagok és gyöngyök időnkénti applikálása ugyanabból a valóságigényből fakad, mint az amerikai pop art konzervei és coca colás üvegei. Ő is a hatvanas években váltott át erre a sajátos „népies-naív realizmusra", korábbi sejtelmes, talányos és groteszk szürrealista korszakából.

Modelljei, a mézesbábuk és marionettek, faragott népi pieták és madonnák ott élnek körülötte műgyűjteménynek is beillő lakásában, mely csak azért nem nyomasztóan múzeum-szerű, mert a tárgyakat használják, és másféle gyűjtőszenvedély hozta őket össze. Van egy gyönyörű festett szekrénye, melyet egy másik gyűjtő azért ajánlott fel neki, mert az ajtajára festett kis lovas pont olyan, mintha ő festette volna. A „népművész" Anna Margit ennél nagyobb dicséretet nem kaphatott volna.